

**‘Wat wij te zeggen hebben.....’
Kinderparticipatie in de bso**

**Lespakket
Voor SPW leerlingen**

Lessen voor leerlingen SPW3/SPW4

Colofon

Uitgave van: JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding

Redactie: Marjanne van Esveld

Uitgave: maart 2007
JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2802 AN GOUDA
T: 0182 547888
F: 0182 547889
E: info@jso.nl
W: www.jso.nl

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de provincie Zuid-Holland.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
Achtergrondinformatie voor de docent	3
Les 1.....	4
Les 2.....	8
Bijlage 1: Vragenlijst 'Ken je kinderen'	12
Bijlage 2: Vormgeven aan kinderopparticipatie in de bso	13
Bijlage 3: Evaluatieformulier Kinderparticipatie	27

Naast dit werkboek hoort eveneens bij dit lespakket:

- **Video** 'Wat wij te zeggen hebben, kinderopparticipatie in de BSO'.
- **Reader:** Theoretische achtergrond en werkvormen voor leerlingen en docent.

Inleiding

Deze lessenserie is gemaakt voor leerlingen van de SPW opleidingen, die zich voorbereiden op het werken in de kinderopvang. Zij kunnen kennismaken met het begrip kinderparticipatie en krijgen hiermee handvatten om er in hun stage en op hun toekomstige werkplek mee aan de slag te gaan.

De lessen zijn ontwikkeld door JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding (voorheen ZOK) te Gouda. De eerste les is een basisles over het begrip Kinderparticipatie, les 2 is een verdieping van les 1.

Achtergrondinformatie voor de docent

Kinderparticipatie staat voor het serieus nemen van de mening en de wensen van kinderen. Bij kinderpaticipatie gaat het voornamelijk om de benaderingswijze van kinderen. Van leidsters in de kinderopvang vraagt dit een houding waarin signaleren, letten op non-verbale houding van kinderen, de mening van kinderen ruimte geven, luisteren naar kinderen en overleggen met kinderen centraal staat.

Kinderparticipatie ondersteunt de opvoeding van kinderen tot mondige burgers. Kinderen leren opkomen voor zichzelf, leren onderhandelen en leren dat hun mening er ook toe doet. Het geeft kinderen daadwerkelijke invloed op hun dagelijkse leefomgeving. Het respect voor kinderen staat dan ook hoog in het vaandel bij kindercentra die met kinderpaticipatie werken.

Kortom, kinderpaticipatie is een onderwerp dat binnen de kinderopvang en met name in de buitenschoolse opvang centraal staat. De buitenschoolse opvang is voor kinderen de eigen vrije tijd, en het is logisch als zij dan mee kunnen denken over de invulling van deze vrije tijd. Steeds meer wordt kinderpaticipatie ervaren als een houdingsaspect in het werken en steeds minder als losse activiteit.

In de pedagogische beleidsplannen voor de buitenschoolse opvang wordt kinderpaticipatie als rode draad verwerkt. Van belang wordt dat leidsters en aankomende leidsters zich bewust zijn van kinderpaticipatie en de werking ervan.

JSO heeft de afgelopen jaren hard gewerkt aan de ontwikkeling van materialen en implementatie van kinderpaticipatie. In deze lessenserie introduceert JSO het begrip kinderpaticipatie voor aankomende leidsters.

JSO heeft in 2003 subsidie ontvangen om een lespakket samen te stellen voor ROC's, voor leerlingen die gaan werken in de kinderopvang.

Een theoretische onderbouwing voor de lessen kan de docent vinden in de bijgevoegde reader en de literatuurlijst in de reader. Voor verdere verdieping kan de docent het werkboek 'Kinderparticipatie' van JSO bestellen en het boekje 'Geef ze de ruimte' door E. Schreuder/ J. Rijnen, een uitgave van het NIZW, aanschaffen.

Les 1

Doelen

- De leerling is bekend met het begrip kinderp participatie.
- De leerling is bekend met het doel en het resultaat van kinderp participatie.
- De leerling kent werkvormen met betrekking tot kinderp participatie.
- De leerling kan een werkvorm uitvoeren met betrekking tot kinderp participatie.

Benodigdheden

- Materiaal
 - Sheets
 - Video
 - Flappen / stiften / plakband
 - Evaluatieformulieren (bijlage 3)
 - 'Ken de kinderen' Hoogboomdroom (bijlage 1)
 - 'Zweet je rot' spel (bijlage 2)
 - Boekje met theorie en werkvormen voor de leerlingen
- Leestafel maken
- Checken
 - Whiteboard
 - TV / Videorecorder

Werkvormen

- **Videobeelden** (10 minuten)
Korte inhoud van de video: het eerste deel van de video laat een BSO zien en hoe zij kinderp participatie vorm hebben gegeven n.a.v. het onderwerp aanschaffen van speelgoed.
Het eerste deel van de video is bedoeld om leidsters kennis te laten maken met het onderwerp kinderp participatie.
- **Sheets/flappen**
Maak de volgende 4 sheets/flappen
 1. **Achtergrond voor kinderp participatie**
 - rechten van het kind
 - opvoeding tot medeburgers
 - Korczak
 - Algemene uitgangspunten
 2. **4 sporen beleid**
 - voor alle leeftijden
 - participatiegraad
 - welke onderwerpen
 3. **Participatieladder**
 - informeren
 - consulteren
 - adviesrecht
 - instemmingsrecht
 - meebeslissen
 4. **Houding van de leidster**
 - houding o.a. grenzen kunnen aangeven, verantwoordelijkheid kunnen loslaten
 - communicatieve vaardigheden o.a. actief luisteren, ik-boodschappen

Programma les 1

Deel 1: Oriëntatie

Inleiding

- Doel van de les: wie werkt in de bso, wie heeft stage gelopen in de bso?

Ervaringen

- Associatie oefening: wat roept kinderpaticipatie bij jullie op?
- Uitleg van het begrip kinderpaticipatie: definitie.

Video

- Video; in de eerste 6 minuten kunnen de leerlingen kennismaken met het onderwerp kinderpaticipatie. Nabespreken: wat viel jullie op?

Deel 2: Verwerving en verwerking

Theorie (15 minuten)

- Janus Korzcak, rechten van het kind, opvoeding tot medeburgers
- Basisuitgangspunten van kinderparticipatie
- Vier sporen
- Op welke onderwerpen
- Niveaus van participatie
- Kinderparticipatie en leeftijd

Interview 'Ken de kinderen'¹

- **Toelichting**
Wat kinderen bezighoudt verschilt per leeftijdsgroep en per periode. Televisieprogramma's raken in en weer uit, modebeelden veranderen, rages komen op en verdwijnen weer, het taalgebruik is aan verandering onderhevig. Het is zinvol er op te letten wat de kinderen bezighoudt.
- **Doelstelling**
Nagaan hoe goed je de kinderen kent.
- **Materiaal**
Vragenlijst (bijlage 1)
- **Uitvoering**
Vul de vragenlijst in.
Nabespreken in een groepsgesprek.

Houding van de leidster

- Vaardigheden
- Communicatie met de kinderen

Werkvorm uitspelen

- 'Zweet je rot' spel; werkvorm m.b.t. inventarisatie wensen kinderen, kinderinspraak.
- Zie bijlage 2.

Wat levert het op

- Tevreden, verantwoordelijk, betrokken, eigen, zelfstandig, samen, plezier.

¹ Bronvermelding: De hoogboomedroom

Deel 3: Evaluatie en huiswerkopdracht

Evaluatie

- Nabespreking. Noem in één kernwoord wat de les je heeft opgeleverd.
- Schriftelijk, zie bijlage 3.

Huiswerk

- Opdracht meegeven met betrekking tot de 2e les.

Les 2

Doelen

Dezelfde doelen als de 1e les; verdieping in de vorm van:

- De leerling heeft inzicht in wat de kinderen belangrijk vinden binnen de bso.
- De leerling maakt kennis met de luister- en vraaghouding bij kinderparticipatie.

Benodigdheden

- Videorecorder / televisie of flappen / sheets / post-its

Werkvormen

- **Video: Wat kinderen zelf vinden!**

Het doel van de video is dat:

- de leidster inzicht heeft in wat kinderen belangrijk vinden binnen een bso;
- de leidster kennis maakt met luister- en vraaghouding bij kinderparticipatie.

Het tweede deel van de video start met beelden van kinderen die aangeven wat zij van de bso vinden en wat zij het liefste op de bso zouden willen doen. Een acteur geeft opdrachten aan kinderen om hierover te praten.

Wijze om de video te gebruiken

Het tweede deel van de video is bedoeld om leidsters te laten nadenken over wat kinderen willen in de bso en laten nadenken over de eigen luister- en vraaghouding.

Het tweede deel van de video tweemaal draaien. De tweede keer de opdracht geven om leidsters te laten letten op welke thema's kinderen aandragen in de video. en te letten op de wijze waarop de acteur luistert en vragen stelt aan de kinderen.

Daarna gaat de groep in tweetallen uiteen met de opdracht om na te gaan:

- Welke thema's herken je in de video?
- Zijn dit ook thema's die spelen in je eigen groep?
- Zijn er thema's die spelen in je eigen groep en die niet op de video aan de orde komen?
- Wat vond je van de wijze waarop de acteur naar kinderen luistert en vragen stelt?

De resultaten worden door de tweetallen in de grote groep verwoord en toegelicht en op een flap '*Kinderen willen iets te zeggen hebben over...*' geschreven. Er ontstaat een lijst van actiepunten voor kinderparticipatie in de bso. De trainer is daar sturend in door de onderwerpen / thema's te clusteren en ze zo een naam te geven, bijvoorbeeld regels, ruimte, leidsters, enz.

Daarna volgt een discussie over de wijze waarop de acteur de kinderen benaderd. De discussie is bedoeld om leidsters bewust te maken van de eigen houding en wijze waarop zij kinderen benaderen (hoe sturend ben jezelf, stel je gesloten of open vragen enz.). In vervolgmogulen wordt er aan deze houding aandacht besteed.

- **Visievorming**

Werkvorm: stille wanddiscussie

Op 6 flappen staan de onderstaande items:

1. Als ik als kind op de BSO zat zou ik willen:
 - dat zij mijn mening vragen over..... (aparte flap)
 - dat zij rekening houden met..... (aparte flap)
2. De leidsters moeten daarom.....
3. Waar vind je dat de grens ligt waarover kinderen kunnen meebeslissen?
4. Welke factoren kunnen het slagen van kinderp participatie bevorderen?
5. Welke factoren staan succesvolle kinderp participatie in de weg?

Alle aanwezigen krijgen gelegenheid om op de flappen aan te geven waar zij aan denken bij deze vragen.

Iedereen krijgt hiervoor 'plakbriefjes' uitgereikt met een stif. Tijdens het schrijven wordt niet gesproken. Als iemand het briefje van een ander ziet met daarop een opmerking die ook voor haar geldt, dan wordt op het briefje een stip gezet.

Na een afgesproken tijd (15 minuten) stopt de stille wanddiscussie. De gespreksleider heeft intussen de briefjes gelezen (meelezen terwijl er wordt opgeschreven) en vat samen wat er te lezen is. Bij onduidelijke briefjes wordt uitleg gevraagd.

Daarna volgt discussie en samenvatting van de uitspraken over kinderp participatie. Er is nu een basis voor het vormen van een visie op kinderp participatie.

Programma les 2

Deel 1: Oriëntatie

Ervaringen

- Uitwisseling
- Bespreking van de huiswerkopdracht

Deel 2: Verwerving en verwerking

Video

- Video 2^e deel; het tweede deel is bedoeld om leidsters te laten nadenken over wat kinderen willen in de bso en te laten nadenken over de eigen luister- en vraaghouding.
- 1 x draaien.
- Daarna de opdracht geven die in de werkvorm is en het 2^e deel nog een keer draaien.
- Opdracht laten maken

Theorievorming/mening

Dan nabespreking in tweetallen en nabespreking plenair:

- Flap 1: kinderen willen iets te zeggen hebben over
- Flap 2: discussieresultaten van de wijze waarop de acteur de kinderen benaderd / houding leidster

Alternatief:

Visievorming: een stille wand discussie

- Voor mij betekent kinderpaticipatie
- Ik vind dat kinderen mee moeten kunnen praten en invloed hebben op
- Als ik als kind op de bso zat zou ik willen dat ze mijn mening vragen over.....
- De leidsters moeten daarom
- Welke factoren kunnen het slagen van kinderpaticipatie bevorderen?

Nabespreken

- Waarover is kennis nodig?
- Welke houding is nodig?

Terugkoppeling naar het werken in de toekomst

Evaluatie van de les

Nabespreking wat de leerlingen geleerd hebben en wat ze nog willen leren over dit onderwerp.

Bijlage 1: Vragenlijst 'Ken je kinderen'

Welke televisieprogramma's zijn favoriet?

.....

Welke televisie- of filmsterren hebben de kinderen?

.....

Welk speelgoed is in?

.....

Welke boeken worden het meest gelezen?

.....

Welke spelletjes spelen ze?

.....

Welke stopwoorden of modewoorden gebruiken ze?

.....

Wat is hun lievelingskleding?

.....

Welk schoeisel dragen ze het meest?

.....

Wat is hun lievelingsmuziek?

.....

Welke zanger(es) of muziekgroep is het meest geliefd?

.....

Welke haardracht is in?

.....

Bijlage 2: Vormgeven aan kinderparticipatie in de bso

Het opzetten van vakantieactiviteiten²

Vakantieactiviteiten 4-12 jarigen

Leeftijdsgroep	4-12 jarigen
Onderwerp	Samen met de kinderen opzetten van vakantieactiviteiten
Werkwijze	Het 'Zweet je rot spel' (IMCO) wordt als uitgangspunt gebruikt. De groepsleiding heeft vragen opgezet in samenspraak met de kinderen. Het spel wordt uitgevoerd. Na het spel worden de uitkomsten geïnventariseerd en in een kindervergadering aan de kinderen gepresenteerd.
Uitvoering en resultaat	Het 'Zweet je rot spel' is samen met de kinderen opgezet. De volgende vragen zijn opgesteld: <ol style="list-style-type: none">1. Het regent. Wat zou je graag willen doen?2. Tijdens een vakantiedag willen we een uitstapje maken. Waar zou jij naartoe willen?3. Het is mooi weer. Welke spellen wil jij graag doen?4. Noem zoveel mogelijk buitenspellen die je leuk vindt om tijdens de vakantie te spelen.5. Het is mooi weer. Welke knutselactiviteiten zou jij graag willen doen?6. Welke spellen of materialen mis jij nog?7. Welke waterspellen vind je leuk?8. Wat zou je graag willen doen in de vakantie?9. Noem zoveel mogelijk binnenspellen die je leuk vindt om tijdens de vakantie te spelen.10. Welk thema vind je leuk om aan de vakantiedagen te verbinden?11. Wat vind jij het leukst?<ul style="list-style-type: none">- Het programma voor de dag ligt klaar.- 's Morgens wordt er gestemd over het programma.12. Wat wil je eten en drinken in de vakantie? Tijdens het spel worden de jongste kinderen door de leiding geholpen. In de kindervergadering worden de resultaten besproken.

² Bron: werkmop Bofferds – 8 speelse werkvormen voor kinderinspraak. Aangepast door bso 'Lawaai Papegai' te Hillegom

Zweet je rot

Meestal zul je, wanneer er vakantieactiviteiten gepland moeten worden, je oren en ogen goed openhouden om te weten wat de kinderen willen doen.

Wanneer je het er met de kinderen over gaat hebben wat zij willen in de vakantie, wil de groepsleiding een beeld krijgen van wat alle kinderen willen in de vakantie.

Dit spel heeft als doel dat de kinderen zowel gaan nadenken over wat zij zelf willen in de vakantie als dat ze met andere kinderen overleggen wat zij willen in de vakantie.

Het spel dat we spelen heeft als doel ideeën te verzamelen over wat voor vakantieactiviteiten leuk zijn om te doen. Het spel heet 'zweet je rot' omdat je én moet zoeken én moet lopen én ook nog eens antwoorden moet bedenken op vragen. Zweten dus!

Er zijn 12 vellen met op elk vel een cijfer. Die 12 vellen hangen her en der verspreid. We verdelen de groep in tweetallen. Ieder tweetal krijgt een vel met cijfers en beantwoordt de vragen volgens de nummers op dat vel met cijfers. Als je het nummer gevonden hebt, beantwoord je de vraag.

Iedereen begint met een ander cijfer en met een andere vraag, zodat je elkaar niet in de weg loopt.

Het is een ren- en een loopspel.

De antwoorden worden ingevuld op een antwoordenvel.

De uitkomsten moeten natuurlijk kenbaar gemaakt worden en besproken worden.

Op een lijst kun je de voorkeuren kenbaar maken en een top tien van de meest favoriete vakantieactiviteiten laten zien. Het is dan natuurlijk de bedoeling dat je hiermee rekening houdt wanneer je gaat plannen.

Ook kun je de kinderen betrekken bij de uitwerking en dan is het mogelijke verloop als volgt:

- Laat de kinderen in bijvoorbeeld tweetallen een begroting maken voor bepaalde vakantieactiviteiten met een beperkt budget. Geef ze een week de tijd om te onderzoeken (met folders, catalogussen, de telefoon, etc.) wat de beste keuze is en hoeveel het kost. Maak hun van tevoren duidelijk dat hun begroting/plan als voorstel wordt behandeld en dus besproken zal worden.

Naam:

1	2	3
4	5	6
7	8	9
10	11	12

Naam:

2	3	4
5	6	7
8	9	10
11	12	1

Naam:

3	4	5
6	7	8
9	10	11
12	1	2

Naam:

4	5	6
7	8	9
10	11	12
1	2	3

Naam:

5	6	7
8	9	10
11	12	1
2	3	4

Naam:

6	7	8
9	10	11
12	1	2
3	4	5

Naam:

7	8	9
10	11	12
1	2	3
4	5	6

Naam:

8	9	10
11	12	1
2	3	4
5	6	7

Naam:

9	10	11
12	1	2
3	4	5
6	7	8

Naam:

10	11	12
1	2	3
4	5	6
7	8	9

Naam:

11	12	1
2	3	4
5	6	7
8	9	10

Naam:

12	1	2
3	4	5
6	7	8
9	10	11

Vraag 1

Het regent.

Welke spelen wil jij graag doen?

Vraag 2

Tijdens een vakantiedag willen wij een uitstapje maken.

Waar zou je naar toe willen?

Vraag 3

Het is mooi weer.

Welke spellen wil jij graag doen?

Vraag 4

Noem zoveel mogelijk buitenspellen die je leuk vindt om tijdens de vakantie te spelen.

Vraag 5

Het is mooi weer.

Welke knutselactiviteiten zou jij graag willen doen?

Vraag 6

Welke spellen of materialen mis jij nog?

Vraag 7

Welke waterspellen vind je leuk?

Vraag 8

Wat zou je graag in de vakantie willen doen?

Vraag 9

Noem zoveel mogelijk binnenspellen die je leuk vindt om te doen.

Vraag 10

Welk thema vind je leuk om aan de vakantiedagen te verbinden?

Vraag 11

Wat vind je het leukst?

1. Het programma ligt voor de dag klaar.
2. 's Morgens wordt er gestemd over het programma.

vraag 12

Het regent.

Welke knutselactiviteiten wil jij graag doen?

Bijlage 3: Evaluatieformulier Kinderparticipatie

1. Sprak het onderwerp van de Les je aan?	
2. Heb je ervaring met kinderpaticipatie vanuit je jeugd? Vanuit je stage / werk?	
3. Ben je van plan ermee te gaan werken?	
4. Vond je de les goed opgezet?	
5. Vond je dat de docent de stof goed heeft uitgelegd?	
6. Van welk onderdeel van de les heb je het meeste geleerd?	
7. Welk onderdeel sprak je het meeste aan?	
8. Wat miste je in de les?	